

**TÜRK YURDU'NDA BALKANLAR VE
BALKAN SAVAŞLARI İLE İLGİLİ HABERLER
(THE NEWS ABOUT THE BALKANS AND THE BALKAN WARS
IN TURK YURDU)**

*Prof. Dr. S.Esin DERİNSU DAYI**

ÖZET

Osmanlı Devleti'nin son yıllarında yayınlanmaya başlayan Türk Yurdu dergisi, Türk Yurdu Cemiyeti'nin yayın organıdır. Türk Yurdu, Türk tarihinde önemli bir yeri olan Balkan Savaşları'nın olduğu bir dönemde; Balkanlardaki siyasi, dini, sosyal, kültürel ve ekonomik durumlar hakkındaki yazıların yanı sıra Balkan Savaşlarının seyri hakkında da yazılar çıkmıştır. Osmanlı Devleti'nin güç ve toprak kaybettiği bir dönemde, Türkler ve Türk Dünyası için siyasi, sosyal, kültürel ve ekonomik anlamda bilgiler vermesi derginin önemini artırmaktadır.

ABSTRACT

Türk Yurdu magazine which was published at the latest time of the Ottoman Empire was the media organ of Turkish Country. The period when the Balkan Wars, which had an importance role in Turkish history, happened, Türk Yurdu published articles not only about political, religious, economical situations but it also published writings about the progress of the Balkan Wars. A period when the Ottoman Empire lost power and land, to give information about political, social, cultural and economical fields about the Turks and Turkish Country increased the significance of magazine.

Türk Yurdu dergisi, **31 Ağustos 1911/18 Ağustos 1327** tarihinde¹ İstanbul'da kurulan Türk Yurdu Cemiyeti'nin yayın organı olarak **30 Kasım 1911/17 Teşrin-i sâni 1327**'de İstanbul'da yayınlanmaya başlamıştır².

1917 yılından itibaren Türk Ocağı ile büsbütün kaynaşan ve **15 Temmuz 1918** tarihinden itibaren yayın hayatına ara veren dergi; I. Dünya Savaşı sonrası, Mütareke döneminde önce fiili sonra da resmen işgal altındaki İstanbul'da yayınlanamamış

* Atatürk Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü Müdürü

¹ Yusuf Akçura, Türkçülük, Türkçülüğün Tarihi Gelişimi, İstanbul, 1978, s.212–219.

² Y. Akçura, Türkçülük..., s.212.

olmasına rağmen, Türk Ocağı ve Türk Yurdu evrakı İngiliz İşgal Kuvvetleri'nin baskısıyla evden eve taşınırken çok zarar görmüştür³.

Türk Yurdu dergisi uzun bir aradan sonra tekrar **Ekim 1924/Teşrin-i evvel 1340** tarihinde yeniden yayın hayatına başlamıştır.

Osmanlı İmparatorluğu'nun devamlı toprak kaybederek küçüldüğü, siyasi, sosyal, kültürel ve ekonomik sarsıntıların yaşandığı bir ortamda Türkler ve Türk Dünyası için fikrî, edebî, siyasi ve kültürel önemli bir boşluğu doldurmuştur.

Türk Yurdu dergisinin yönetiminde bulunan Yusuf Akçura ve Ahmet Ferit (Tek) Beylerin Balkan Harbi'nde Çatalca Cephesi'ne Erkân-ı harp Yüzbaşı rütbesiyle gitmeleri üzerine bu görevi geçici olarak Mehmet Emin (Yurdakul) yürütmüştür⁴.

Özellikle Türk tarihinde önemli bir yeri olan Balkan Harplerinin olduğu bir dönemde yayın hayatında olması, **Türk Yurdu**'nun önem ve görevini artırmaktadır.

Dergide Balkanlardaki siyasi, dini, sosyal, kültürel ve ekonomik durumlar hakkındaki yazıların yanı sıra, Balkan Savaşlarının seyri hakkında da yazılar yer almaktadır.

Türk Yurdu dergisinde konumuz ile ilgili ilk haberlere **16 Mayıs 1912** tarihinde rastlanmaktadır.

Türk Yurdu dergisinin **16 Mayıs 1912** tarihli nüshasında, "**Hususi Muhabirlerimizden**" başlıklı kısmında "**Razlık'tan**" başlıklı yazıda; Bulgaristan sınırına yakın Razlık kasabasının ahalisinin Türk olduğu; Selanik Sancağı'na bağlı Köprülü'de bir Türk'ün Müftü Efendi'ye derdini anlatmak için bir Bulgarın Türkçe tercümanlığına ihtiyaç duyduğu belirtilerek; "Hal böyle iken Balkan küçük hükümetleri ve onların ardı sıra Avrupa devletleri Türklere bel' ve temsil siyaseti isnat ediyorlar!" denilerek; "Rumeli'yi fetheden Türklerin çocukları bugün Türkçe'yi unutmuşlar, Bulgarca konuşuyorlar... Anadolu'nun birkaç karış su ile ayrı ayrı bir parçasında (Rodos) yaşayan evlâd-ı fatihan da dillerini unutmuşlar. Rumca konuşuyorlar! Türkler emin olmalı ki, böyle medeni mağlubiyetler, mahkûmiyetler siyasilerinden bir kat tehlikelidir. Siyaseten mahkûm olan bir kavim dili, dini, medeniyeti sayesinde mevcudiyetini muhafaza edebilir ve mevcut olan bir kavim siyasi hayatını da tekrar

³ Y. Akçura, Türkçülük..., s.216.

⁴ Türk Yurdu, 31 Ekim 1912, Sayı:25, s.30 (14); Mehmet Özden, "Türk Yurdu Üzerine", Türk Yurdu, Cilt:1(1-2) (1911-1912), s.XIV.

kazanabilir. Lakin dilini, dinini medeniyetini kaybetmiş bir kavim diğer kavmiyetler içinde erimiş, yok olmuş demektir”⁵ şeklinde önemli bir gerçeğin tesbiti yapılmaktadır.

11 Temmuz 1912 tarihli derginin “**Tarih ve Âsâr-ı Atîka**” kısmında; “**İlm-i El sine Nokta-i Nazarlarından Bulgarların Türk-Tatar Kavminden Neş’etleri**” başlıklı yazıda; Bulgarların menşeleri ve Türk-Tatar kavminden geldiklerine dair çeşitli bilim adamlarının görüşlerinin yer aldığı, Manastır Mahkeme-i İstinaf Azasından İvan Manulef’in yazısı yer almaktadır⁶.

8 Ağustos 1912 tarihli derginin “**Tarih ve Âsâr-ı Atîka**” kısmında yine aynı başlıklı yazının devamı yer almaktadır.⁷

21 Ağustos 1912 tarihli dergide, “**Türklük Şuûnu-Türk Dostu Piyer Loti**” başlıklı yazıda; “Düşmanlarımızın bizi gafil avladıkları, sevgili Rumelimizi baştanbaşa istila ederek ihtiyar, karı, kızan demeyerek bütün Türkleri öldürüp mallarını ve ırzlarını çaldıkları vakit bütün Avrupa yalnız takdir ve hayret avazesi çıkarmakta idi. Ortalara dökülen adeta dereler gibi akan masum kanları haçın muvaffakiyetleri önünde kapanan Avrupa gözlerine görünmüyor, o kanların vicdan yakan buharı o medenilerin burunlarına dokunmuyordu. Hemen bütün âlemin aleyhimize döndüğü, mağdur ve bütün mazlum olduğumuz halde yine bize zalim gibi ezmeye çalıştığı bir devirde, bütün bu karanlıklar içinde bir ziya, Piyer Loti’nin vicdanı bütün o gürültüler arasında bir nida Piyer Loti’nin sesi yükseldi”⁸ denilerek; bugün Fransız matbuatında bizim lehimize başlayan harekette Piyer Loti’nin büyük rolü olduğu ifade edilmektedir.

Türk Yurdu’nun 24. Sayısı’na ilaveten yayınlanan “**Altın Armağan 2**” nüshasında, “**Hatırat ve Tahassüsât’tan- Türk Sesi**” başlıklı yazısında Uşakîzâde Halid Ziya, evinin arkasından gördüğü, asker kıtaların arkasından Balkanlardan göçen insanları, gördüklerini ve hissetlerini çok dokunaklı bir şekilde anlatmaktadır.

“...Yuvasını, toprağını, ecdadının mezarını, mevcudiyetinin ocağını, bütün mazi ve istikbalini müthiş bir kâbusun kar’ine atarak hakikate uryan bir gölge şeklinde çıkan muhacirler; gözlerinde yaşlar dökülmüş analarla boğazlarına bir türlü kopamayan bir ukde tıklımış babalar, sarı benizlerinde bir daha ilinmeyecek kadar derin dalgalarıyla

⁵ 16 Mayıs 1912, Sayı: 13, s. 225 (13)

⁶ 11 Temmuz 1912, Sayı: 17, s. 281–284 (5–8).

⁷ 8 Ağustos 1912, Sayı:19, S.2–4).

⁸ 21 Ağustos 1912, Sayı:46, s.414–415, (18–19).

vahşi bir hayretin nikabını taşıyan çocuklar, nihayet yaralıları, hastalar ve daha sonra ölümler, takım takım, alay alay dönmüşlerdi”.

Uşakizâde, bu sonsuz katarların ve yüz binlerce insanın insaniyete mukadder olabilen en müthiş dakikaları geçiren bu insanların içinde yaşadıkları bu “en vahşi matemi bir kelime-i şikâyet ref etmeksizin bir nevha-i tazallüm çıkarmaksızın vakur ve ulvî bir sükût içinde yaşıyordu. Âlâm ve mesaible ve âfât ile muammer Türk ruhu tevekkül ve tahammülünden, o ölümlerin bile fevkinde yüzen miknet-i kibârenesinden bir nebze kaybetmeyerek feragata, sabır ve intizara müntehî felsefesiyle dişleri kilitlenmiş dudakları basılmış, sâkit duruyordu” diyerek; odasının penceresini açtığında göçmenleri taşıyan Hilâl-i Ahmer arabalarını bekleyen neferlerden birinin “her türlü kavaidin fevkine çıkan, bütün musikileri istihkar eden, fakat ulvi bir vahşetle her lahınında bir garabetin ruhu sarsıcı, asabı hırpalayıcı, bir tesir-i belâgatı haykıran bu feryat hangi bir Türk köyünün nasıl bir türküsüydü; bunu tayin edemedim” diyerek geldikleri yerlerdeki “yüksek başları düşük dağları, metruk yeşil kırları, öksüz köyleri bütün tarihin elvâh-ı sefâlet ve zücretini hissettiği” bu türkü bittiğinde başını ellerinin arasına alıp, hayatının en derinden gelen yaşlarıyla uzun uzun, kana kana, duya duya ağladığını ifade etmektedir⁹.

Celal Sahir’in “**Öc**” başlıklı ve iki ayrı kısımdan oluşan uzun şiirinde özellikle Bulgarlara duyulan öfke ve savaşın seyri ve Edirne’nin kaybından duyulan üzüntü ile şiirin sonunda;

“Sakın sakın Edirne’yi unutma;

Öç almanın vakti gelir, sen kinini uyutma”¹⁰

diyordu.

Ata Gündüz de “**Bozgun**” başlıklı uzun şiirinde; Edirne’nin kaybından duyulan üzüntü ve büyük bir acı ile hem kendine hem de milletine kızgınlığını dile getirerek;

“...
Rumeli tutuştu, vatan dağıldı
Türk kuzularına altın ağıldı
Can memelerinden kanlar sağıldı

⁹ Türk Yurdu’nun Hediyesi 2. Yılının 24. Sayısına ilave “ Altın Armağan 2”, Matbaa-i Hayriye ve Şürekâsı, , 1913, s.461–63 (11–13)

¹⁰ Türk Yurdu’nun Hediyesi 2. Yılının 24. Sayısına ilave “ Altın Armağan 2”, Matbaa-i Hayriye ve Şürekâsı, 1913, s.464–465 (13–14)

Kucağını açıp saran nerede?

...

Utan Türkoğlu halinden utan:

Bunu mu diledi senden Kayı Han?

Böyle mi emretti Ulu Yaradan?

Hüdavendigâr'ı soran yok mudur?

Fatih türbesine varan yok mudur?¹¹

demektedir.

Ali Canib “**Şarkın Ufukları**” başlıklı şiirinin sonunda;

“Her zulmü, kahrı boğmaya bir parça kan yeter;

Ey şark uyan, yeter, yeter ey Şark uyan yeter”¹²

derken büyük bir kızgınlık ve isyan duyguları ile hem devlete hem de millete sesleniş vardır.

5 Eylül 1912 tarihli dergide Abdullah Cevdet’in “**İktisat**” kısmında “**Bulgarya’nın Şevketi**” başlıklı yazısı yer almaktadır. Yazısında; “Düştüğümüz ve yekdiğerine çarparak azamızı kırdığımız yaralandığımız hep karanlıkta, zifiri karanlıkta bulunduğumuzdandır. Matbuatın ve ehl-i kalemin işi kamer işidir. Projektör işidir. Nitekim dehaların işi güneş işidir. Hararet, hareket, hayat, nur verirler. Bu çocuklar pek karanlıktadırlar. Analarına çok cefa ediyorlar. Vatan çocukları artık vatani benimsemekten ziyade kendimizi vatansamalıyız. Yani vatani kendimizin malı addetmekten ziyade kendimizi vatanın memlûkü addetmeliyiz” diyerek; “Bulgarya’nın şevketi nasıl teessüs ediyor ve nasıl tevessü ediyor” sorularına cevap verdiği yazısını; “Uşak olmaya mahkûm olacak bir neslin pederleri olmaya razı olmaktan âli ve müteâli olalım”¹³ sözleri ile tamamlamaktadır.

17 Ekim 1912 tarihli **Türk Yurdu**’nda Halide Edib’in “**Münacat**” başlıklı yazısında; ufukta görünen Balkan Savaşı’ndan dolayı Allah’a yakarış vardır. “Bu akacak yaşlara, kırılacak kalplere, boş kalacak göğüslere ve ellere, soğuyacak yurtlara senden teselli ve sükûn diliyorum. Tanrım. Ve en çok ey ulu Tanrım, senden bu kara ve fekaletli günlerimizde hepimizin yaşlarının beraber akmasını, hepimizin yürekleri bu felaket ve acı ile birbirine ebediyen kenetlenmesini, hepimizin ocakları müşterek bir

¹¹ Altın Armağan 2, s.465 (15).

¹² Altın Armağan 2, s.465 (15).

¹³ 5 Eylül 1912, Sayı:21, s.345 (5).

ateş ve hararetle tütmesini ve hepimizin ellerini müşterek bir muhabbet ve teselli ile birbirlerine sarılmasını temenni ediyorum”¹⁴ demektedir.

Mehmet Emin, “**Nifak!**...” adlı şiiriyle vatandaşlarına;

“Ey vatanın ufkunda ıslık çalan baykuş ses
Lanet sana, sus boğul, ulumamı kes artık!...”¹⁵

ithafıyla seslenmektedir.

Süleyman Nazif’in “**Cenk Türküsü**”nde başladığı;

“Gözde tutar dumanları
Bak Şıpka’nın balkanları
Hâlâ sızar al kanları” sözlerini,
“Görüşmedik otuz sene

İşte Tuna, geldik yine”¹⁶ sözleri ile tamamlamaktadır.

Yine Mehmet Emin, “**Genç Türk**” başlıklı ve Türk Ocağı’na ithafli şiirinde;
“Türk devleti ölmeyecek”¹⁷ diye haykırmaktadır.

F. Sacid imzalı (19 Eylül 1328) “**Dört Balkanhya**” adlı şiirde ise;

“Galip millet marşı çalan, ey türedi mağluplar
Düşünün bir: Kaç yıl oldu siz beşiğe düşeli
“Çocuk yaşındayız” diye çocukluk mu etmeli
Sertleşmemiz kemiğiniz, taze titrek kolunuz
Birleşecek... Demek, kılıç sallamamış üç, dört el
“Süleyman’ın evladını ezecek de... Hoş amel
...

Fakat bilin; dört mikropla incinmez Türk teni
Ey bu kavmin bedeninden hayat bulan mikroplar”¹⁸

sözleri ile Osmanlı İmparatorluğu’na karşı ittifak yapan Bulgar, Yunan, Sırp ve Karadağ
ima edilmektedir.

¹⁴ 17 Ekim 1912, Sayı:24, s.390 (1-2).

¹⁵ 17 Ekim 1912, Sayı:24, s.390 (2).

¹⁶ 17 Ekim 1912, Sayı:24, s.391 (3).

¹⁷ 17 Ekim 1912, Sayı:24, s.391 (3).

¹⁸ 17 Ekim 1912, Sayı:24, s.394 (6).

31 Ekim 1912 tarihli dergide, Mehmet Emin'in "**Sen Feryada Başlayınca**" başlıklı şiiri ile H. Zâde'nin "**Yurt Kaygısı**" başlıklı şiiri yer almaktadır. H. Zâde şiirinde;

"Düşman kırar kapıyı
Biz içerde kaykısız
Ne evleri ayırır
Ne bir evli oluruz"¹⁹

sözleri ile savaş sırasında ülke içinde ayrılıklara sitem etmektedir.

Yine dergide Akçuraoğlu Yusuf "**Türklük Şuûn-u 1328 Seferi**" başlıklı yazısında; Trablusgarb savaşı sonrası Osmanlı-İtalya barışının imzalanmasından birkaç gün evvel İtalya Kralı'nın kayınpederinin Osmanlı'ya harb ilan ederek askerlerini sınırımızdan içeri soktuğu, iki üç senedir işitilen Balkan İttifakı'nın Türkler hariç olmak üzere gerçekleştirildiği; karşımızdaki müttefik ordularının, Türklüğe taarruz eden Slav âleminin ilk hattı olduğu, bunun arkasındaki Slavların büyük bir kısmının sabırsız ve pür-galeyan beklediğini; 1328 Seferi ve 1293 Harbinde de olduğu gibi Slavlığın Türklüğe elbirliği ile hücum ettiğini; Slavların tabii muhasımları olan Türk, Germen, Arnavutlar vs. arasında bir fikri hareket birliğinin görülmediğini; Slavların lehine olan siyasi durumu, bizim lehimize çevirecek yegâne kuvvetin Osmanlı Ordusu olduğunu; harbin bu dakikaya kadarki gelişmelerinin henüz kesin bir hüküm vermek için yeterli olmadığını belirtmektedir.

Yazının altında derginin müdüriyetine ait bir notla, Akçuraoğlu Yusuf Bey'in harb dolayısıyla askeri hizmette bulunmak için Müdürlük görevini Mehmet Emin Beyefendi'ye devrettiği bilgisi verilmektedir²⁰.

14 Kasım 1912 tarihli dergide, Halide Edib, "**Edebiyat**" köşesinde; "**Padişah ve Şehzadelerimize**", başlıklı yazısında; çünkü bahçıvanlarımızın (İstanbul'da bahçe işleri ile genellikle Bulgarlar ilgilenmiş olduğundan) çamurlu ayaklarının altıyüz yıllık tarihimizin şan ve şerefini, din ve izzetini çiğnediği; Türk ordusunun topunu tüfeğini alarak, kendisinden büyük ordusunu altıyüz senelik mertliğini, erkekliğini yendiğini, "şimdi istihfâfkâr ve memnun küçük Bulgarların, mazişiz, tarihsiz Bulgarların izzetli ve cesur Türkleri mağlup edişine müttefikane el çırpıyor. Bulgarlar yeni ve yaldızlı bir tarih yapıyorlar, biz tarihimizi gömüyoruz" sözleri ile Balkanlardaki siyasi ve askeri

¹⁹ 31 Ekim 1912, Sayı:25, s.17 (1)

²⁰ 31 Ekim 1912, Sayı:25, s.30 (14)

gelişmelerden duyulan endişe ve korkuyu dile getirerek, çare olarak “Ya Sultan Mehmed!, Atınla tüfeğinle ecdadının namus ve izzetini, milletinin toprağının hakkını muhafaza için orduya koş! Bir Sultan Mehmed’in aldığı toprakları çiğneten padişahın ismi yine Sultan Mehmed olmasın.

...

Padişahım, padişahım kavgaya, padişahlarını bekleyen ordunun başına”²¹ sözleri ile padişahı, savaşa ve ordunun başına davet etmektedir.

A.Kâzım’ın “**Bir Askerin Vıcdanı**” şiiri ile Kâzım Namî’nin “**H. Zade’ye**” ithaflı “**Bu da Yurt Kaygısı**” başlıklı şiirinde;

“...

Önünde yerleri yüz süren Bulgar

Kudurmuş kurt gibi ediyor ılgar

Kaçsın ha, Osman’ın oğlu, torunu!

Dünyada bir kimse görmemiş bunu”²²

sözleri ile seslenmektedir.

Yine derginin, “**İçtimaiyat ve Siyaset**” kısmında, Kâzım Nâmi “**Yeni Hayata Doğru**” başlıklı yazısında; memleketimizin büyük bir kısmını tehdit eden kara felaketten ve elim darbeden Türklüğü kurtarmak gerektiği ve bunun, bugün hükümetin siyasetinin olduğu; “yarın için ise lazım gelen silahları biz yani Türklerin düşünen ve hissedenlerimiz hazırlayacağız.

Mağlubiyet ne kadar acı olursa olsun, büyük teessürlere, yeislere düşmemeliyiz. O yakıcı hakikat, yakın olmaktan ziyade senelerden beri sürüp gelen içtimai kusurlarımız neticesidir” diyerek sosyal kusur ve zaafılarımızı özetle açıklamaya çalışmaktadır.

“İtiraf etmeliyiz ki en büyük noksanımız cehlimizdir” diyerek avam kitlesinin koyu ve kara cehlinden değil, eski ve yeni gençliğin nisbî cehlinden” bahsetmektedir.

“İkinci büyük noksanımız, bazılarımızın dinde mübalatsızlığı, çoğumuzun din şeklinde tecelli ettirilen koyu tassubudur... Din taassub değildir.” diyerek açıklamalarda bulunup; bu iki noksanımızdan sonra; “Bir içtimai mefkûremiz yok. İktisadi bir esarete düşmüşüz, Mülkün her tarafında garizi bir sefalet hüküm sürüyor. Yolsuzluk var.

²¹ 14 Kasım 1912, Sayı:26, s. 33 (1-2).

²² 14 Kasım 1912, Sayı: 26, s. 34-35 (2-3).

Fakr, tembellik belimizi büküyor. Bu şartlar altında hâlâ bir milli mevcudiyet sahibi olduğumuzu iddia edersek herkesi kendimize güldürmüş oluruz” sözleri ile acı ama gerçek bir öz eleştiride bulunarak; “Artık umumileşmiş bir manevi izmihlâlin tehdidi altında bulunduğumuzu itiraf etmeliyiz. Kusur itiraf edilmedikçe tashih olunmaz” diyerek; “nefsimizi tenkıt ile işe başlamalıyız.

Nefsimiz hakkında müsamahalı değil, müşkil arayıcı olmalıyız. Vatanımıza karşı en büyük hizmetimiz, kusurlarımızı ince ince arayıp tashih etmeliğimizdir. Yüksek meziyetler, büyük tasavvurları islah etmekle hasıl olur”²³ demektedir.

14 Kasım 1912 tarihli **Türk Yurdu**’nda A.Y rumuzlu (Akçuraoğlu Yusuf imzalı) “**Türklük Şuûnu–1328 Seferi (Maba’d)**” başlıklı yazıda; “Geçen Onbeş yirmi günün vekayii Osmanlı tarihine sevinçle okunacak sahifeler ilave edemedi. Osmanlı dilâverlerinin kılıç ve süngülerinde parladığını yazdığımız ümidin ışığını -heyhat- hiç aratmadı. Dört bir tarafımızı saran düşmanlar, harbin başından beri hep ilerliyorlar: Bulgar, payitahtımızın kapıları önüne geldi. Sırpla Yunan, Selânik ve Manastır havalisinde elele verecek gibi bulunuyor. Ancak vazifelerini hakkıyla ifa eden iki hudut kalemiz, İşkodra ve Edirne yüzümüzü ağartıyor. Vize- Lüleburgaz Muharebesi de, şeref-i askerimizi bir dereceye kadar kurtardı. Bu büyük meydan muharebesinin bi taraf şahitleri, askerimizin zabitlerimizin, kumandanlarımızın tabiye mıntikasında iyi hareket ettiklerini söylüyorlar. Hele genç zabitlerimiz yüzde elli şehid verecek kadar fedakârlılıklarıyla vatani ve milli ideal sahibi olduklarını isbat etmişlerdir. Fakat ne fayda ki, o muharebeden sonra da yine ricat eden biz olduk...

Pek acı bir hakikatı itiraf edecek kadar mertlik gösterelim. Bugüne değin harpte galip gelen biz değiliz. İstihfaf ettiğimiz sütçü Bulgarlar, domuz çobanı Sırplar, hatta meyhanici Yunanlılar bizi, beşyüz yıldır hepsine efendilik eden Osmanlıları yendiler. Hayalimizin bile alamayacağı şu hakikat, eğer büsbütün ölmemiş isek gözümüzü açtıracak zihnimizi salim düşüncelere sevk eyleyecek şiddetli bir şamar olabilir.

Asırlarca devam eden uykumuza son üç dört senelik vekayi yeni bir münevvim olmuştu. Meydanlarda başıboş bağırıp çağırarak evrak-ı matbua üstünde de serbestçe yekdiğerimizi sevip sayabilince, artık Osmanlı İmparatorluğu bütün kaza ve belalardan kurtuldu zannına kapılmıştık. Makedonya meselesini, tarihin Makedonyalı Filipler, İskenderler yatan pek derin ve uzak bir köşesine gömdüğümüze tamamen kanaat

²³ 14 Kasım 1912, Sayı:26, s.35–37 (3–5).

getirmiştik. Lüzum görüldükçe, hatta bazen lüzumu görülmeden bile inkılâp sayesinde Makedonya'nın yalnız Makedonya'nın da değil bütün Rumeli'nin müebbeden kurtarıldığını söyleyip duruyorduk. Hiç düşünmüyorduk, düşünemiyorduk ki, tarihin cereyanına kof nutuklar, calî nümayişler seddolamaz...

Üzerine nikel paralarda gördüğümüz gibi iyi düsturlar yazılmış nutuk nâzırlarımızın hitabelerinde işittiğimiz gibi hoş manzaralar resm olunmuş bir perde nazarımıza haidi. İçimizden biri çıkıp da o perdenin bir ucunu kaldırarak, ötesinde yaşayan hakayık-ı vekayii gösteremiyordu. Fakat harbin anîf eli o perdeyi birden bire yırttı ve arkasından hakikatın kanlı ve merhametsiz çehresi meydana çıkıverdi.

Şimdi artık, inşallah öğrenmişizdir ki, vehimle hayalle, lafla mevcut ve hakiki kuvvetlere istinat etmeyen heveslerle, emirlerle iş görmek, hele bir neticeye desters olmak kabil değildir. Muhitin şeraitine tevafuk etmeyen maksatlar tahakkuk etmemeye mahkûmdur. Binlerce senelerden beri kelimelerin mucizelerine inanmış şarkta bile, düsturların kuvve-i saharânesi bugün kalmamıştır. "Açıl" demekle "susam" artık açılmıyor.

Harp, şiddetle çakan şimşek gibidir. Karanlıkta kalan insanlara seri bir ziya içinde eşyanın hakiki çehrelerini, renklerini gösterir. Üç senedir ayırd edemediğimiz harici ve dâhili dost ve düşmanlarımızı üç hafta içinde derhal seçebildik. Mesela, her sıkıntılı zamanımızda Hızır gibi yetişeceğine inandığımız İngiltere, herkesten evvel Hariciye nazırının ve başvekilinin ağzıyla "galiplerin (yani düşmanlarımızın) semere-i muvaffakiyetlerinden mahrum edilmeyeceklerini" resmen ilâma şitab etti. Asır-dide dostumuz Fransa'nın nim-resmi bir gazetesi ise bugünlerde "Türk inhizamından" bahse lüzum görerek; "Bütün ölümler insanların da, akvamın da ölümleri kasavetlidir. Fakat hiçbir zamanda bir milletin hal-i ihtizarda bulunuşu bugün olduğu kadar açık hissedilmemişti. Mukaddemesiyle ölmeden ruhumuza "Yasin" okumaya kalkıştı. İtilâf-ı müsellesin üçüncü rüknüne gelince, bilmem onun fikir ve hissini ayrıca teşrihe lüzum var mıdır?

Bununla beraber, hürriyetin ibtidasından beri hürriyet-perver garp devletlerinden ümidimizi kesmiyoruz. Lüleburgaz muharebesini müteakip tavassut ve müdahale talebiyle de ilk önce Paris'in kapısını çaldık. Tavassut reddolundu. Müdahale kabul edilmedi. Tavassut ve müdahale müzakeratı olup dururken payitahtta birkaç cereyan-ı fikri tahaddüs etti. Bunlardan biri, kendisine hürmetile simsariye alacak Avrupa'yı işe

karıştırmaksızın hasımlarımızla doğrudan doğruya uyuşmak, diğeri Şark Ordumuz bütün bütüne kırılmadığını öne sürerek bir defa daha talih-i harbi denemek tavsiye ediyordu. Bize öyle geliyor ki, Avrupa'nın işe karışmasını bizim isteyip istememekliğimizden netice asla değişmez. Avrupa devletleri simsarlık etsinler, etmesinler kendi aralarında uyuştular mı, mutlaka bahşişlerini alacaklardır. Şark meselesi, bu seferde, son devresinde daima görüldüğü vechile üç kuvvetin yani Türkiye, düşmanları ve Avrupa'nın tesiri altında hallolunacaktır. Harpte olduğu gibi sulhda da üç amil icra-yı tesir eyleyecektir: Aynı şiddeti haiz olmayan bu kuvvetlerin muvazenesidir ki, sulhun şeraitini teşkil edecektir. Zaten muahedenâmeler, musalahanâmeler, tekabül ve tesadüm eden hakiki kuvvetlerin yazı ile ifade olunmasından başka bir şey değildir ki. Bu muvazeneyi doğru ifade etmeyen muahedenâmeler, kendiliğinden ve pek çabuk münfesih olurlar. Avrupa hakiki bir kuvvet olarak mevcut iken ona resmen müracaat olunmamakla onun tesirini imha imkânına zahib olmak, vekayii iyi tahlil edememek demektir.

Çatalca hattının muvaffakiyetle müdafaası kabil olup olmadığını doğru dürüst münakaşa edebilmek için hususi ve fenni malumat ister. Fakat şu anda elimizde malûmat-ı kâfiye bulunsa bile bu münakaşa bî-suddur. Zira son günlerde alınan haberler ordunun Çatalca hattında bir meydan muharebesine daha girmeye kat'î karar verdiğini bildiriyor. Osmanlı silâhı avn-i hakla Çatalca'da muzaffer olursa, zararımıza dönmüş olan vaziyet-i harbiye hayliden hayliye düzelebilir; O halde ordunun muzafferiyetine dua edelim ve Allah'tan ümiti asla kesmeyelim”.

26 Aralık 1912 tarihli **Türk Yurdu**'nda; Hamdullah Suphi “**Delik Kiremit**” başlıklı yazısında; Adliye'de görevli ve vaktiyle de uzun yıllar Balkanlarda Reji Müdürlüğü görevini yapmış birisinin gördüğü, yaşadığı ve tecrübe ettiği olayları ve yorumlarını ve önemli teşhislerini aktarmaktadır.

Yazıda; “Rumeli kiliselerinin bir fesat ocağı yarınki ihtilal için hazırlanmış bir tahassüs-gâh şeklinde” olduğunu; “Bir ferman ile “Lâbis-i libâs-i katranî ve salık-i din-i şeytani” olan rahiplerin burada her yere sahip oldukları”; “Rumeli'de beşaltı asırdan beri devam eden Türk hükümetine karşı, rahib burada irad-ı vaaz eder, Hristiyan istiklâli burada düşünülür, halâskâr çeteciler, namlusundan duman çıkan tüfekleri, ağzı daha soğumamış hançerleriyle burada meşveret ederler. Kalın, muhkem duvarlarda Hazreti İsa'nın, Hazret-i Meryem'in kaba bir el ile nakşedilmiş resimleri bu içmaya sanki yüksekten riyaset eder. ...Hristiyanlığın aşkı, bu dini simaların huzur-ı şeklîsi

kaabiyet-i rüyeti sayesinde bir aşk-ı maddi gibi daima zinde, daima faaldir. Kapiya yakın bir yerde kaba tahtadan yapılmış, ağır bir kilitle kapalı iâne sandığı durur. Köylülerin içeri attıkları onluklar, burada damla damla birikir. Kadın saçlı, uzun cübbeli rahiblerden ziyade bu paralardan istifade edenler, Rodop Dağlarından Drama, Siroz dağlarına, Siroz dağlarından Belş Balkanına, Olimpos'dan Pendos, Gramos dağlarına geçen, Rumca, Bulgarca, Sırpça yazılı rengârenk ihtilal bayrakları gezdiren münci sergerdelerdir”²⁴ açıklaması yapılarak; Rum Patrikhanesi'nin Rumeli'de Balkanlarda Bulgarlar, Sırp, Ulahlar ve Arnavudlar üzerinde Rumluk ve Rumca propagandası yaptığı, dini ve milli bir baskı oluşturduklarını belirtmektedir.

Balkanlarda gittikçe artan dini ve milli bilincin aksine bizim hocalarımızın camilerde Hıristiyan din adamlarının yaptıklarını yapmadıkları ifade edilerek; Bulgar yarıcılarının Bulgar köylülerini kışkırtarak Manastır'da arazi sahipleri olan Türk beylerini kestiklerini; bu olayın duyulması üzerine içleri kan ağlarken; o gün, Drahur boyunda camide vaaz veren hoca efendinin bu yürek yakan olay hakkında ne söyleyeceğini merak ederek gittiğinde, konuya ilgisiz kalındığını, tahammül edemeyerek dışarı çıkarak kendi kendine;

“Zavallı memleket, biçare memleket... Hissediyorum ki, bu diyar artık bize yabancı idi. Ne olur bizim meşihat de patrikhanelerin eksarhanenin Hıristiyanlar için yaptığını İslamlar için yapsaydı... Onda birini, yüzde birini yapsaydı”²⁵ diye hayıflanmaktadır.

Bir Kiremit ustası olan Salih Ağa'nın tamir için çağrıldığında delik kiremitin yerini değiştirerek, uyguladığı akıllı bir politika ile her zaman ihtiyaç duyulan bir usta olduğunu; ama işi oğluna devrettiğinde delik kiremiti atarak yerine sağlamlarını koyduğundan artık damlaların akması üzerine kendine ihtiyaç kalmamasından, işini de kaybeden acemi ustanın öyküsünü anlatarak; “Hiç delik kiremiti atılır mı? İşte hükümetin elinde kilise meselesi Salih Ağa'nın delik kiremiti gibiydi, çocuklar o kiremiti atıp yerine sağlamını koydular, işi temizlediler. Artık Rumeli damı da akamaz oldu. Fakat galiba o mahallede artık bize iş kalmadı. Ekmek kalmadı”²⁶ derken Rumeli'yi Balkanları neden ve nasıl kaybettiğimiz gerçeğine ışık tutulmaktadır.

²⁴ 26 Aralık 1912, Sayı:29, s.82-83, (2-3).

²⁵ 26 Aralık 1912, Sayı:29, s.84-86 (4-5)

²⁶ 26 Aralık 1912, Sayı:29, s.86 (5)

Aynı derginin “**Matbuat**” kısmında “**Acı bir Hakikat**” başlığı altında Moskova’da yayınlanan Otto Russi gazetesinin, Balkan müttefiklerinin karşısında Türk ordusunu mağlup olmasının sebeplerinin açıkladığı bir makaleden bazı kısımlar verilmektedir.

Makalede, bir tarafın galip, diğer tarafın mağlup olmasının nedenleri askeri değil, sosyal ruhiyet açısından incelenmektedir.

26 Aralık 1912 tarihli derginin “**Matbuat- Acı Bir Hakikat**” başlıklı yazısında; Moskova’da çıkan Otoro Russi gazetesinde “ Balkan müttefiklerinin galebe çalıp Türk Ordusu’nun mağlup olmasının sebepleri hakkındaki bir makalenin önemli görülen bazı kısımlarının tercümesi nakledilmektedir: Yazıda; “ Bir tarafın muzaffer, diğer tarafın münhezim olması esbabını, askerlik nokta-i nazarından değil, yalnız ahvâl-i ruhiye-i içtimaiye cihetinden tedkik edeceğiz” denilerek aşağıdaki yorumlar yapılmaktadır.

“35 yıl evvel Slavları kurtarmak maksadıyla Rus askeri Makedonya ve Türkiye’ye dâhil olduğu zaman, Balkan Hıristiyanlarında yeni bir hayat başlamıştı. Vakıa Berlin Kongresi Ayastefanos Muahedesi’ni defnetti. Fakat bu muahede Balkan milletlerinin kalbinde ölmedi. Bilakis büyüdü, genişlendi; vakıa Makedonya, Trakya ve eski Sırbistan Türkiye elinde kaldı; fakat bu arazide henüz mahkûmiyetten kurtulup hürriyeti millie kazanmış milliyetlere mensup Hıristiyanlar sâkin idi. Bu cihetle Balkan volkanının ateşi bir dakika bile sönmedi, ara sıra alevini göstererek muttasıl için için yandı, durdu. Türkiye idaresinde bulunan mahaller, esasen, Türklerle değil, müstakil Balkan milletlerinin din ve kan kardeşleriyle meskûn bulunduğundan, Balkan devletleri, oraları kendi vilayetleri addediyorlardı. Bulgarlar Türkiye ve Makedonyalılarla, Rumlar Epirililerle, Sırp lar da eski Sırbiyelilerle pek sıkı münasebette bulunuyorlardı. Bu hâl Balkan hükümetlerini, her an Türkiye umûr-ı dahiliyesine müdahaleye sevk ediyordu. Gerek Bulgaristan’da ve gerek diğer hükümât-ı Balkaniye’de pek çok Makedonya muhacirlerinin bulunması da ayrıca haiz-i ehemmiyet idi. Diğer Balkan hükümetlerinden sarf-ı nazar, yalnız Bulgaristan’da üç yüz binden ziyade Makedonya muhaciri ikamet ediyordu ve bunlar Makedonya ahalsinin en müteşebbis en değerli aksamıdır. Bunun böyle olduğu, bu gün Bulgaristan’da mevcut matbuatın kâmilten Makedonyalılar elinde bulunmasıyla da anlaşılıyor. Müteahhidlikler, ticaret ve sâire dahi hep muhacirlerdedir, denebilir. Makedonyalıların Bulgaristan efkârı umumiyesi üzerine pek büyük tesirleri oldu. Zira teşkilat-ı ihtilaliyenin de ruhu bunlardı. İhtilâlcî, çeteci ve bombacılar Bulgaristan’ı istedikleri gibi oynatıyorlardı. Makedonya

meselesinin halli tehir ettikçe Makedonyalıların tacizâtı artıyordu. Bulgar hükümeti, her türlü gayr-ı muntazır hallere karşı koyabilmek için olanca kuvvetini ordusunun terbiye, talim ve techizine sarfediyordu.

Türkiye hükümeti ve kendisini tehdit eden tehlikeden bî-haber değildi; fakat bir şey yapmaya muktedir olamıyordu. Zira Osmanlılığı terkip eden muhtelif milletler menafi-i müştereke ile birbirlerine merbût değildir. Her kavim kendine has bir emel arkasından koşuyor ve bundan mütevellid ihtilâl ve iğtişâşlarla Türkiye mütemadiyen karışıyordu. Bu akvam arasında Türkler, hep Türk kalmıştı. Fakat Kur'an, eski hayat ve kuvvetini, şecaat eski safvet ve ehemmiyetini kaybetmişti. Kur'an ruh-ı kadimine ma'kus bir tefsir ile cehlin hâmisî, taassup ve irticam menbaı gibi telakki olunuyordu. Şecaat, mevkiini malumat ve maharet-i askeriyeye terk etmişti. Vakıa Türkler en son sistem silahları satın alarak, kendilerine, fûnûn-ı askeriye öğretmek üzere meşhur muallimler celbetmişlerdi. Fakat bu muallimlerden çok şey öğrenemediler. 93 mağlubiyetinden beri uzun seneler geçmiş olmasına rağmen Türkler eski istifi bozmadılar. Orduları Alman generallerin, bahriyeleri İngiliz amirallerin idare ve kumandası altında hayli müddet bulduysa da ciddi terakki etmedi. 93 seferi hafif geçmişti, zira evvel zamanlar fûnûn-ı harbiye henüz bu raddeye gelmemiş, şecaat-ı şahsiyenin bütün kıymeti zâil olmamıştı. Şimdi ise ordularda malumat-ı askeriye birinci mevkiî işgal eder. Bulgarların terakkisi Türklerinkine tamamen zıt levha arzeder. 93'te tahlîs edilmiş Bulgarlar, şuurlu bir hayat geçirmişlerdir. Bunların muayyen bir maksad-ı siyasîleri, sarîh bir emelleri vardı. 93'ten evvel ve sonra bütün Bulgar milleti ırk ve dine müsteniden ittihat etmiş bulunuyordu. Bulgaristan'da şuurluluk gittikçe tezayüd etmiştir. Bundan dolayı Bulgarlar arasında medeniyeti hizmet edenlerle millet uğrunda ihtilâlcilik eyleyenlerin miktarı arttıkça artmıştır. Bütün Bulgarlık "hürriyet ve milliyet uğrunda ölen ölmez!" şîârını akîde ittihaz ederek, aynı hedefe müteveccihen daima ilerliyordu.

Bulgaristan'ın kesb-i istiklâl etmesinden itibaren amelî hedefi şu birkaç kelime ile hulâsa olunabilirdi;

Mahkûm kardeşleri kurtarmak!

Bu maksat, her Bulgar için, en ücra bir köyde yaşayan basit bir köylü için bile pek kolay anlaşılır, açık bir maksattı. Bütün Bulgarlar el birliğiyle bu maksadın istihsaline çalışıyorlardı.

Fakat mahkûm kardeşler nasıl kurtarılacak?

Buna bütün Bulgar milleti yek-zeban olarak şu cevabı veriyordu:

Terakkiyât-ı medeniye ile.

Bulgaristan henüz büyük bir kuvve-i medeniye izhar edemedi; lâkin herkese okumayı, yazmayı öğretti, ahaliyi muayyen bir emelle terbiye etti; evvelkinden daha sıkı ve kavi ittihat ettirdi. Artık Bulgarların hemen hepsi menafai-i siyasiyesini takdir ediyor, Türkiye’de millettaşlarıyla birleşmedikçe Bulgaristan’ın gereği gibi terakki edemeyeceğini anlıyordu. Bunun için de bir gün mutlaka Türklerle hesap görmek lazım geleceğine kanaat getirmişti. İşte bu kanaat, 30 seneden beri teslihat için birçok fedakârlıklar ihtiyarını ve muharebe için mütemadi hazırlıkta bulunulmasını icap ettirmişti. Askeri kışlalarda efrada yalnız askerlik değil, millettaşlık da öğretiliyordu. Tarihten izahat veriliyor ve Türklerle mutlaka harbolunacağı ve harbin de mutlaka lazım olduğu her nefere telkin ve telkîh olunuyordu.

Harp ilân olduğu zaman hiçbir Bulgar vazifesinden gafil değildi. Bilakis bütün Bulgar milleti harbi, uzun müddet sarf-ı mesai ederek, semeresini sabırsızlıkla beklediği bir hazırlığın netice-i tabiyesi gibi telakkî ediyordu. Harp ilanında bütün Bulgaristan canlandı. Asker harbe, ölüme, düğüne bayrama gider gibi gidiyordu. Hepsinin kalbinde;

“Hürriyet, milliyet için ölen ölmez!” akidesi çarpıyordu. Acaba bir kısım Osmanlılar bu harbe nasıl gelmişlerdi?

Bunu anlamak için bir esirle edilen şu mükâlemeyi okuyunuz:

Niçin harp ediyorsunuz?

Niçin olduğunu bilmiyorum; Ben Konyalıyım.

Nasıl esir oldunuz?

Teslim olduk.

Niçin?

Öldürülmemek için.

İşte Osmanlı askerleri arasında böyle söyleyenler var. Türk ordusunda bulunan diğer bir kısım asker ise karşılarında hem-din ve hem-lisanlarını görüyorlardı. Tabiidir ki böyle bir ordu, bir fert gibi hareket edemezdi” sözleri ile noktalan yazıya derginin en son yorumu şöyle idi:

“Makale acı hale son satırları pek acı, lakin hastalığını gizleyen kangrenini kesip atamayan, ölür; acı hakikatlerle yüz yüze gelmekten ürkenler, hep aldanırlar”²⁷.

26 Aralık 1912 tarihli **Türk Yurdu**'nun “**Türklük Şuûnu-İmparatorluk Haricindeki Türklerin Osmanlılara Yardımları**” başlıklı küçük haberinde; Petersburg Darülfünunu'nda tıbbiye öğrencisi dört Türk hanımının Osmanlı Ordusundaki yaralılara yardım etmek için İstanbul'a gelerek Hilal-i Ahmer'de çalıştıkları; Ümmü Gülsüm, Rukiye ve ikisinin adının da Meryem olduğu bildirilen bu Türk kızlarının, Petersburg'dan ayrılırken, pek çok Türk'ün demiryolunda toplanıp onları teşyî ve tebrik ettikleri bildirilmektedir²⁸.

“**Bayramda Tebrik**” başlıklı diğer haberde; daha önce Şimalî ulemasından Kadı Rızaeddin Hazretlerinin geçen Kurban Bayramı'nı cenûbdaki Türk kardeşlerinin başlarına gelen belâlardan dolayı sevinçli değil sıkıntılı bir gün addederek yazdığı mektubu yayınladıkları hatırlatılarak; Orenburglu Türklerin çoğunun bu Kurban Bayramı'nı şadlık ile geçirmeyi dilemedikleri; umumi tebriklerin hiç olmadığı, bayramlardaki mutat tiyatro ve konserlerin tertip edilmediği; evlerin kapılarının açık tutulmayarak kapılarının üzerine “Bayram ziyaretleri kabul ve iade edilmiyor” diye Türkçe ve Rusça yazdıkları; tesadüfen karşılaşanların ise bayramlaşırken tebrik ifadesini kullanmadıkları bilgisi verilmektedir²⁹.

“**Şimali Türk Gençlerinin Rus Gazetelerine Protestoları**” başlıklı bir diğer haberde; Balkan Harbi'nin Rus gazeteleri tarafından “Slav-Türk ve İslam-Nasraniyet muharebesi addolunarak, müttefikin muvaffakiyetleri pek ziyade alkışlanıp, Türklerin mütemadiyen tahkir edilmesine dayanamayan Şimali kardeşlerimizden Petersburg Mekatib-i aliyesinde okuyan gençler bir protesto yazısı yazarak, bütün Rus basınına göndermişlerdir. Bu protestoyu yayınlayan Rusça “Den” gazetesinden aynen nakledilmektedir:

“Adl-ü insaftan nasipsiz birtakım adamlar, Rus matbuatı sahaifinde, Türk-Slav muharebesinin ilk saatinden itibaren yalnız Türkler aleyhine değil, bütün âlem-i İslâm aleyhine, evlâd-ı şarkın bütün mukaddesatı aleyhine yazmaya kalktılar.

²⁷ 26 Aralık 1912, Sayı: 29, s. 90-92 (10-12).

²⁸ 26 Aralık 1912, Sayı:29, s.93. (13)

²⁹ 26 Aralık 1912, Sayı:29, s.93. (13)

“... Terakkîperver addolunan Rus matbuatı bile bu haksızlığa iştirak etti. Münasebet düştükçe “hakkaniyet” “hak” ve “sulh” gibi güzel sözlerle göz boyamaktan hoşlanan kimseler, sırf başkasının yerini yurdunu gasbetmek kastıyla yapılan bu harbin ahlak-i nokta-i nazarından ma’yûb olmadığını ispat ve beyana imkân buldular!

“Rus matbuatının bu harbi sûret-i takdiri, makul haddi çoktan aştı. Türk Ordusu’ndan firarla düşman askerine iltihak eden Osmanlı Hıristiyanları alkışlanıp, kahramanlıkları tebcil olundu. Rusya taht-ı tabiiyetindeki Müslümanların vatan-ı müşterek için hatta kendi dindaşlarına karşı silah kullanmış oldukları hiç hatıra getirilmedi.

“...Biz, aşağıya vaz-ı imza eden Müslümanlar, İslam medeniyetinin istikbâldeki Altın Tanı’na iman-ı kamil ile inandığımız halde, bütün dünyaya hakkaniyet yerleştirilmek üzere çıkan mücahitlerin en büyüğü Muhammet (S.M.)’nin Arabistan altın kumları üstünden yükselttiği saf tuğumuzu kirletmek isteyen matbuata gür sesle bağırarak protesto ediyoruz. Haklı olduğumuza tamamen emin olduğumuzdan bir sürü üsera gibi miskinâne ağzımızı kapayıp kalmak mecburiyetinde olmadığımızı, mukaddesatımızı tahkir edenler önünde açıktan ilan ediyoruz”.

Derginin kısa notunda protestoyu imzalayanlar arasında da 9 kız öğrencinin isimlerini görmekten ayrıca gurur duydukları ifade edilmektedir³⁰.

23 Ocak 1913 tarihli dergide “**Erbâb-ı Hamiyete**” başlıklı yazıda; “Havayic-i askeriyenin nakli için çok miktarda çuvala ihtiyaç görülmektedir. Bu çuvalların ise Menzil Müfettişliği’nce tedarikinin uzun zamana mütevaflık bulunduğu bitteccübe anlaşılmıştır. Bu sebeble erbâb-ı hamiyetin himmet ve fedakârlığına müracaata lüzum-ı mübrem görüyor ve hamiyetkâr ve fedakâr ahalimizin orduyu bir hususta kendilerinden ehemmiyetle beklediği kıymetkâr muavenetlerinden mahrum bırakmayacaklarını şiddetle ümit ediyorum. Bu hususta muavenet ve himmetlerini dirig etmemek lütfunda bulunacak hamiyetkârların çuval ve harar nümunelerini görmek üzere Sirkeci Menzil Nokta Kumandanlığı’na veya Nuruosmaniye’de Türk Yurdu’na müracaat buyurmalarını ve getirecekleri ve çuval ve hararları Menzil Nokta Kumandanlığı’na bir senet mukabilinde teslim etmelerini rica ederim.

Şark Ordusu Menzil Müfettişi
Ahmed Cemal”³¹

³⁰ 26 Aralık 1912, Sayı: 29, s. 93–94 (13–14)

³¹ 23 Ocak 1913, Sayı:31, s.120–121 (6–7).

Aynı derginin “**Türklük Şuûru-Hilâl-i Ahmer İânesi**” başlıklı küçük haberde; Mançurya Türkleri arasında toplanan 8.694 kuruş yardımının Türk Yurdu aracılığı ile Hilâl-i Ahmer Cemiyeti’ne teslim edildiği belirtilerek, Mançuryalı kardeşlerimize teşekkür edilmektedir³².

6 Şubat 1913 tarihli dergide “**Seyahat-Çalışanların Yurdu**” başlıklı yazıda; Hamdullah Suphi’nin Meşrutiyetin ikinci senesinde yani 1909 yılında Romanya’ya yaptığı bir seyahatte Tuna ve Balkanlar ile ilgili hisleri de aktarılmaktadır. Şöyle ki;

“Tuna gözlerimizi yaşla doldurdu. Tuna ruhumuzu dumanlattı. Eski büyük vatanımızın daü’s-sılâsını zehirlenen kalbimize doldurdu. Tuna, ihtiyar ninelerimizin, köylülerimizin şarkılarını söylediği, koca Tuna, coşkun Tuna diye yâd ettikleri bu aşinâyı kadîm artık bize yabancı olmuş, bizi unutmıştu. Bir zamanlar Tuna ve Balkanlar devletimizin aşılmaz, yıkılmaz iki kalesi addolunurdu. Şimdi o zamanlar geçmiş ve Tuna gözlerimizin altında uzun bir yara, eski topraklarımızın göğsünde açılmış irinle dolu bir şerhaya benziyordu. Tuna’nın sahillerince ahu gözlü atlar üstünde ellerinde göklerden koparılmış yıldırımlarla cevelân eden kahramanlarımız artık iz bırakmaksızın dağılıp uçmuş bir rüya idi. Şimdi Tuna’yı geçen köprünün medhalinde kara tunçtan yapılmış dev kadar büyük iki Romanya neferi bekliyordu”³³.

Aynı derginin “**Matbuat-Osmanlı Devleti’nin Dahilî ve Haricî Siyasatına Dair**” başlıklı yazıda; “Balkan harbi, memleketlerinin hâl ve istikbaline hakikaten alâkadar olan Türklerin dimağlarından şedid bir elektrik cereyanı gibi geçerek, öteden beri yer tutmuş mefhumları hayli karıştırdı. Bazılarında müspet ve basit sanılan efkârı tetkik ve tahlil ettirdi; bazılarında müdahhar-ı efkâr boşaltıp süpürerek yeni baştan düşünceler doğurdu” şeklinde bir yorum yapılarak; “İttihat ve Terakki Fırkası’nın en ekânim-i esasiyesinden “merkeziyet”in en hırslı ve en hararetili resulü Hüseyin Cahid Bey”in Peterburg’da yayınlanan Ruskaya Malva (Rus Şayiası) adlı gazetede yazısı aktarılmaktadır. Yazıda; “Arnavutluk ve Makedonya’nın Osmanlı vatanından katedilmesi, Türk ricâl-i siyasetinin vezafini iyiden iyiye kolaylaştırmıştır. İmparatorluktan ayrılmak isteyen ânasır teceddüperverlerin mesaisini işgal ediyor ve her tarafa onların teşebbüsâtına ika-ı mevanî ile iza-e-i vakti intaç ediyordu” diyerek; “Türk devletinin anâsır-ı asliyesi Arap ve Ermenilere müsaidatta bulunabileceği,

³² 23 Ocak 1913, Sayı:31, s.129 (15).

³³ 6 Şubat 1913, Sayı:32, s.137 (5).

Türklerle Ermenilerin menfaatlerini birbirine zıt olmadıkları Araplar arasında da milli cereyanın mutlaka ortaya çıkacağından hareketle “Türkler pek dar bir siyaset takip etmezlerse, Arapların dinlerine olan fart-ı merbûtiyetleri, Türklerden ayrılıp dinlerini tehlikeye atmaktan onları men edecektir. Türkler akilâne ve âdilâne müsaidat ile Arapları kendilerine bi’s-suhûle raptedebilirler. Devleti Osmaniye’de ekseriyeti temsil eden bu iki Müslüman unsurun samimi ittihadı, Hıristiyanların muhafaza-i hukukuna bir zamân olur” demektedir.

Dergide yazı üzerine yapılan kısa yorumda Cahid Bey’in herkesin her taraftan tavsiye ettiği “Türk-Arap” siyasetini dile getirdiği ifade edilmektedir³⁴.

20 Şubat 1913 tarihli dergide “**Türklük Şuûnu-Türk Kadınlarının Faaliyet ve Fedakârlığı**” başlıklı yazıda; Vatanın uğradığı felaketler karşısında Türk kadınının lakayt kalamayacağı “Rakîk ve vatanperver kalplerinin emrine itiatle erkeklerimize numune-i imtisal olacak tezahürat-ı hamiyetkâranede bulunarak” 16 ve 23 Ocak günlerinde Müdafaa-i Milliye Kadınlar Heyeti” tarafından yapılan davet üzerine dört-beşbin hanımın Osmanlı Dârülfünun’unun büyük salonundan toplanarak, yüreklerinden vicdanlarından taşan acıları Müslüman ve Türk erkeklerine ve Avrupa’nın büyük kadınlara bağışladıkları, neleri varsa hepsini, ellerindeki kulaklarındaki, kollarındaki altınlarını, hatta gözlüklerini, sırtlarından kürklerini çıkararak verdikleri, yara sarmak hasta bakmak için “zaman-ı saadet muhadderat-ı İslâmiyesi gibi” savaşa gitmek istediklerini ifade ettikleri nakledilmektedir. Bu toplantıda ayrıca Fatma Aliye, Nigar, Halide Edib, Fehime Nüzhet, Nezihe Muhlis, Nakiye Huriye, İhsan Raif ve Şimal Türklerinden Ümmü Gülsüm hanımefendiler, hanımları ağlatacak hatta bayıltacak kadar duygulandıracak şiirler okuyup, konuşmalar yapmışlardır.

Birinci toplantıda son harbin en gayur kumandanlarından Mahmut Muhtar Paşa’nın eşi Prenses Nimet Hanımefendi, İkinci toplantıda Osmanlı Meclis-i Mebusan’ın ilk başkanı Ahmet Rıza Bey’in kız kardeşi Selma Hanımefendi’nin katıldığı; ikinci toplantının Osmanlı Hanedanı’ndan Nazire Sultan’ın himayelerinde toplandığı bildirilmektedir³⁵.

20 Şubat 1913 tarihli dergide Celal Sahir “**Vatanın Kızlarına**” başlıklı şiirinde;

“Hep toplanın gelin

Biçare annenin

³⁴ 6 Şubat 1913, Sayı:32, s.142–143 (10–11).

³⁵ 20 Şubat 1913, Sayı:33, s.161–162 (13–14).

Biçare kızları!

.....

Dört ayda yüzbin oğlunu kurban veren ana
Ruhunda bir cünûn ile ağlar ve onların
Halâ sıcak kanında yatarken koşun” sarın,
Kalbindeki ceriha ölüm vermesin ona”³⁶

sözleri ile kızlarımıza seslenmekteydi.

6 Mart 1913 tarihli derginin “**Türklük Şuûnu-Hamdullah Suphi Bey**” başlıklı küçük haberinde; H.Suphi Bey, Neşr-i Vesaik Cemiyeti Üyesi Nüzhet Sabit Bey ve Hümanite gazetesi yazarı Mösyö Kupet’in “Avrupa’nın menfaatleri hakayık-ı vekaie göz yummak olan tabakat-ı içtimaiyesini, son günlerde Müslüman ve Türklerin duçar oldukları ağır mezalim ve mugayir-i hakk ve insaf-ı isnadat hakkında ellerinden geldiği kadar tenvîr eylemek için Avrupa’ya gittikleri haber veriliyordu³⁷.

20 Mart 1913 tarihli dergide “**Edebiyat**” köşesinde Mehmed Emin’in “**2 Ordudan Bir Ses**” başlıklı şiiri yer almaktadır. Şiirde;

“Varsın bütün yırtıcılar bir olsun;
Varsın haçlar intikama çağırsın;
Varsın bütün yüreklere kin dolsun;
Varsın çanlar; (ölüm) diye bağırsın
Lakin bizler yaşıyoruz ölmedik...”

diye haykırıyordu³⁸.

1 Mayıs 1913 tarihli dergide, Köprülüzâde Mehmet Fuat’ın “**Hicret Matemleri**” başlıklı yazısında; Avrupa’dan çekilen Türklerin Budin’i terk ettiklerinde

“Çeşmelerde abdest alınmaz oldu
Camilerde namaz kılınmaz oldu
Mamur olan yerler hep harab oldu
Aldı Nemçe bizim nazlı Budin’i

Türküsunü Segedin’de, Temaşvar’da, daha sonra sevimli Tuna yalılarında yanık seslerle söylediler. Lakayd ve pür-şiir mecrasında hala akıp giden o büyük Türk

³⁶ 20 Şubat 1913, Sayı:38, s. 259, (13).

³⁷ 6 Mart 1913, Sayı:34, s.178 (14).

³⁸ 20 Mart 1913, Sayı:35, s.181 (1).

nehirinin karanlık, esrarengiz suları kim bilir daha bu gibi ne kadar türküler dinledi, ne kadar matemli bestelere, ne kadar muhacir kâfililere samût bir şahit oldu.

.....

Bahtsız Rumeli türküleri... Budin’i, Belgrat’ı, Tuna kıyılarını bıraktıktan sonra, şimdi de Edirne’den Meriç’ten ayrılıyorlar”! Otuz beş sene evvel, hain bir düşman önünden “Yüce dağ başında kervanın ucu, ne müşkül imiş ayrılık göçü” mersiyesini okuyarak meyûs ve perişan hicret edenlerin evlatları, bugün aynı türküyü söyleyerek, nâlân ve mütehasşir, kabile kabile karlı dağlardan geçerken düşman kılıçları altında son nefeslerini verdiler. Aç, muhtazır çocuklardan, çıplak, hasta kadınlardan alfil, dermansız erkeklerden mürekkep muhacir kabilelerinin kalplerimizdeki matemini anlamak isteyen yabancılar gelsinler ve müntakim gözlerimizin muzlim, vahşi derinliklerine baksınlar. Orada yalnız Edirne’nin matemini değil, Tuna’nın hasretlerini de göreceklerdir”³⁹ diyerek “o mübarek su” denilen Tuna’yı görememek, Edirne’yi kaybetmek ve yollara dökülen ve telef olan binlerce muhacirin içler acısı durumu karşısında duyulan çok derin üzüntü dile getirilmektedir.

Aynı dergide, “**Türklük Şuûnu- Şimali Hemşirelerimiz**” başlıklı küçük haberde; bundan beş ay evvel Balkan Savaşlarının en kanlı günlerinde Petersburg Darülfünun’da okuyan dört Türk kızı Kazanlı Gülsüm, Taşkentli Meryem, Petersburglu Nuriye ve diğer Meryem hanımların derslerini bırakarak, İstanbul’da Kadırğa Hastanesi’nde yaralılarımıza beş ay bakarak, fedakârlıkla gece-gündüz çalışıp maddi ve manevi yaralarımızı sardıkları; Müdafaa-i Milliye Cemiyeti” tarafından “Kadınlarımızın İçmaları” adıyla yayınlanan eserde de belirtildiği üzere, Darülfünun konferans salonundaki hanımlarımızın toplantılarına da katıldıkları, ancak artık harp bittiğinden geçen Pazartesi memleketlerine döndükleri haberi verilmektedir⁴⁰.

29 Mayıs 1913 tarihli Türk Yurdu’nda Halide Edib “**İçtimaiyât-Felaketlerden Sonra Milletler**” başlıklı yazısında Halide Edib; “Hepimizin kalbinde bir endişe var: Vatanımızın felâketi” Bir arzu var; Vatanımızın bu felaketin konuşmak” niyetiyle İstanbul Darülfünun salonunda hanımlara hitaben yaptığı bir konuşma nakledilmektedir. Halide Edip, “Zannetmeyiniz ki, yarın müsâleha etmekle bizim Bulgarla kavgamız bitmiş olsun. Hayır, bu Roma ve Kartaca kavgası gibidir: Hangi taraf vatanını kalbinde taşır, düşmanlarına kinini evlâttan evlada verir ve vatanını kuvvetli, şevketli ederse

³⁹ 1 Mayıs 1913, Sayı:38, s.248–250 (2–4).

⁴⁰ 1 Mayıs 1913, Sayı:38, s.259 (13)

neticede o kazanır. Ben de bugün vaktiyle Roma'da Katon'un dediği gibi, size “Bulgaristan Türkiye'ye birkaç saatlik mesafededir. Bulgaristan mahvedilmelidir” diyeceğim ve bunu ölünceye kadar her münasebetle söyleyeceğim. “Bulgaristan mahvedilmelidir” sözleri ile Türklerin Balkan Savaşlarına girmesi, taraftarlığını yapmasının yanı sıra gerçek vatanseverlin nasıl olması gerektiğini de açıklamaktadır⁴¹. Dolayısıyla o dönemde savaş taraftarları arasında yer almaktadırlar.

Halide Edib, tarih sayfalarında başka milletlere böyle felâketler geldiğini ve onların kurtulmak için neler yaptıklarını, milletleri batıran şeyin yabancı bir istila mı yoksa başka sebepler mi olduğunu örneklerle anlatmaya çalışır. Önce Kartaca-Roma mücadelesinden örnek vererek bir gün Roma senatosu'nda Katon isimli birinin senatoya taze bir incir getirerek “Bu inciri yetiştiren toprak Roma'ya üç gün mesafededir. Ben şu fikirdeyim ki, Kartaca mahvedilmelidir” dediğini ve ondan sonra da her nutkunun sonunda “Kartaca mahvedilmelidir” cümlesini tekrarladığını, Bunun, Romalıları yaşatan hâkim bir fikir olduğunu ve bir Kartaca'yı mahvettiklerini belirtmektedir.

7 Ağustos 1913 tarihli dergide, K.N. imzalı “**İzmir Seyahati**” başlıklı yazıda; Ahmed Agayef, Hamdullah Suphi, Köprülüzâde Mehmet Fuat, Aka Gündüz Beylerin, davet üzerine 22 Haziran 1912 tarihinde çıktıkları İzmir seyahati hakkındaki izlenimleri aktarılmaktadır.

Yazar, Rumeli istila edildiğinde orada olmadığından hiç görmediği Bozcaada'nın önünden geçerken adadaki fenerde dalgalanan yarısı yırtılmış Yunan bayrağını gördüğünde yüreğinin en derin yerinden yaralandığını; birkaç saat sonra geçecekleri Midilli'de görecekerinden dolayı duyduğu endişe ve üzüntüyü şöyle ifade etmektedir: “Nasıl olup da gözlerim kör olmuyordu? Dört-beş yüzyıldan beri ak hilalli kırmızı sancağın ihtizaz ettiği bu yerleri, biz layıksız halefler muhafaza etmesini bilemedik. Kadın⁴² gibi silahını atıp kaçan bizlerin, buraları fetheden kahraman Türklerin neslinden olduğumuza şüphe edeceğim geldi.

Sonra düşündüm. Bu mağlubiyet insaniyet tarihinin mislini kaydetmediği garip bir vaka idi. Biz adeta mağlup olmamıştık. Doğuşmeden, hasmımızla boy ölçmeye vakit bulmadan, neden korktuğumuzu bilmeden geriye kaçmıştık. Bunda bizim

⁴¹ 29 Mayıs 1913, Sayı:40, s.287–291 (9–13).

⁴² Yazarın büyük üzüntü ve duygu karışıklığı içinde olduğu düşündüğümüzden bu yanlış ve aşağılayıcı benzetmeyi yaptığı düşünülmelidir. Kahraman Türkleri de doğuran kahraman Türk kadını, Türk anasıdır (E.D.)

kansızlığımızdan, neslimizin bozulmuş olduğundan başka sebepler vardı. Türk neferinin muhiplik kıymeti zail olmamıştı; bunu Çatalca ispat etti. Türk yine sabır, hamul, kahraman eski Türk idi. Onu şaşırtan mutlaka başka şeyler idi. Düşüne düşünene ben bunu buldum. Fakat bulduğumu meydana koymak zamanı gelmemişti” diyerek; bu düşünceler içinde Midilli’ye geldiklerinde denize atılan demirin, sanki denize değil de ruhuna inerek vicdanını hırpaladığını; gemiye yaklaşan sandalların arkasında sallanan Yunan bayrakları ve uzak kalenin burcunda beyaz zemin üzerinde mavi haçın titrediğini gördüğünde; göğsünden bir şeyin yükselerek boğazını tıkadığını, yüreğinin çarpmaya başladığını, ancak suların ve havanın kararmasıyla üzüntüsünün hafiflediğini ifade etmektedir⁴³.

Aynı tarihli dergide “**Türklük Şuûnu-Edirne’nin İstirdadı**” başlıklı yazıda; derginin onbeş günde bir çıkmasından dolayı Edirne’nin kurtarıldığı müjdesini veremediklerini; Osmanlı Türklerinin önce birinci, sonra ikinci payitahtı olan Edirne’nin, “Türklüğe yakışacak bir surette müdafaasına muvaffak olamadığımız Edirne’yi Tanrı’nın lütfu sayesinde yeniden istirdat ettik”⁴⁴ diyerek; bir daha aynı felaketin yaşanmaması gerektiği ifade edilmektedir⁴⁵.

2 Ekim 1913 tarihli dergide, “**Türklük Şuûnu-Osmanlı-Bulgar Sulhu**” başlıklı yazıda; Talihsiz bir harbin sonunda Türklerin yüzlerinin biraz güldüğü “Genç Türklerin ziyarette cesur, askerlikte mahir davranarak, elden gitmiş Türk illerinin bir parçasını” geri aldıkları, birkaç ay evvel galip ordusunun önünde muzaffer bir kumandan sıfatıyla “muzır ve muhkir” bir anlaşmayı emreden General Savof’un bu defa “nazik, uysal bir diplomat kıyafetiyle Babıâli’den sulh istemeye geldi”ği, Edirne Vilayeti’nin bir kısmı ile bütün Edirne müstahkem ordugâhının bizde kalmasının sağlandığını, harbteki en kuvvetli düşmanından “biraz öcünü aldı”ğı ifade edilmektedir.

Bu savaştan önce Balkanlardaki en tehlikeli düşmanımızın Slavlar olduğunu ve Slavların Helenleri de tehdit ettiğinden bu iki unsurun birleşmeleri düşünülmezken, Slavların ve Helenlerin Türkler aleyhine birleştikleri; son harple Slav memleketlerinin hepsinin Osmanlı’dan ayrıldığından Slavların Türklerle bir işi kalmadığı; bundan sonra Slavların kendi aralarında veya tarihi hasımları Helenlerle kozlarını paylaşacakları belirtilerek; “Asya-i Osmaniye’de tek bir tane bile Slav yoktur” deniliyordu.

⁴³ 7 Ağustos 1913, Sayı:45, s.388–389 (18–19)

⁴⁴ 7 Ağustos 1913, Sayı:45, s.390–391 (20–21)

⁴⁵ 7 Ağustos 1913, Sayı: 45, s.

Eski Bizans İmparatorluğu'nu ihya hayallerinin peşinde koşan Yunan Kralı I. Konstantin'in taç giyme töreninde kendini XII. Konstantin ilan edeceği; eski Rus manastırlarının küflü mahzenlerinde bulunan eski Bizans bazeleuslerinin tacını giyeceği; Selanik'te küçük Ayasofya'da krallığını ilk tasdik eden metropolitin, krala; “yakın gelecekte Büyük Ayasofya'da yüksek bir tahta oturacağımı” söylediğinde çok alkışlandığı hatırlatılarak; “Bunlar henüz laf ve hayaldir; lakin hakayığın birçoğu hayal ve emel halinde başlar” denilerek; Osmanlı'nın hem küçük Asya hem de büyük Asya topraklarında Helenlik iddialarında bulunan küçümsenemeyecek sayıda tebası olduğu; Yunan Kralı'nın Bizans İmparatorluğu emeli talep ettikçe ve tebaada da Helenlik iddiası mevcut oldukça en tehlikeli düşmanımızın kim olduğunun daha iyi anlaşılacağı ifade edilmektedir. (ki bu tarihten 5-6 yıl sonra Mondros Mütarekesi sonrası yaşananlar ve Türk Milli Mücadelesi hatırladığında, ne denli doğru olduğu anlaşılacaktır).

Rumeli sahillerini ve Anadolu adalarını ele geçiren Yunanlıların gözlerini Anadolu'ya dikmelerini, Osmanlı Asyası ile en çok ilgilenen “Alman Kayseri'nin Yunan Kralına gösterdiği cemileler”in yeterince açıkladığını ifadeyle;

“Düşmanımızın düşmanıyla menfaatlerimizin çoğunlukla birleştiği; Yunanlıların bu fikirlerinden en çok Bulgar, İtalyan ve Arnavutluk'un zarar göreceğini, ancak birkaç ay öncesine kadar Türklere zarar veren Bulgar, İtalyan ve Arnavutlarla dost olmaktan bahsetmek için henüz erken olduğu”, belirtilerek yapılan Osmanlı-Bulgar barışından duyulan memnuniyet dile getirilmektedir⁴⁶.

16 Ekim 1913 tarihli dergide, Müstensibi: Süyüm Bike (Bursa Nisan 1329) imzalı “**Edirne'den Bursa'ya I**” başlıklı yazıda; Edirne'de “bahtiyar ve memnun” yaşayan bir çocuklu genç Türk kadının kendi ağzından kocasını savaşa gönderirken yaşadıkları ve veda anında hissettikleri; hem evde hem de dünyada tek kalan ana-oğulun Kırkkilise bozgununun ertesi günü, Edirne'den İstanbul'a başlayan büyük göç içinde altı günde İstanbul'a gelinceye kadar, yol boyunca gördükleri ölü ve yaralılar, vagonlarla taşınan askerlerimiz, eşinin yaralanmış ve ölmüş olabilme ihtimali düşüncesi aktarılmaktadır⁴⁷.

Aynı dergide, “**Seyahat-İzmir Seyahati 2**”^{*} başlıklı yazıda; İzmir'de askeri hastaneyi ziyarette; Garp Ordusu'ndan buraya gelen yaralıları gördükleri bu biçarelerin

⁴⁶ 2 Ekim 1913, Sayı:49, s.27-28 (11-12).

⁴⁷ 16 Ekim 1913, Sayı:50, s.33-37 (3-5).

* Bu yazının ilki olan “İzmir Seyahati I” başlıklı yazı, Türk Yurdu'nun 2. yılının 21. Sayısı'ndadır.

ne büyük felaketler ve mahrumiyetler geçirdikleri kaç defa açlıktan, susuzluktan ölecek bir halde, dağ başlarında, dere içlerinde inlerken vicdansız ve hain ellerden kurtuldukları, "...Hepsinin yüzünde kendilerini birkaç defa ziyaret ettiğine şüphe olmayan ölümün korkunç izi hâlâ belirliyordu. Bu ana baba kuzuları bir kurşunla bir şarapnel parçasıyla şehit olmaya cana minnet bilerek yerlerinden yurtlarından ayrılmışlar, sancağın allı aklı gölgesi altına koşmuşlardı. Bunların içinde tek bir düşman öldürmeye değil, ihtimal tek bir kurşun atmağa bile muvaffak olamadan ya düşmanların ya vatan hainlerinin sefil kurşunlarıyla yaralanmış kim bilir kaç biçare vardı."

"İnsan bu soğuk yüzlere, bu fersiz gözlere; bu kansız dudaklara baktıkça, garp ordusunun aylarca nasıl elim harmanlar, işkenceler içinde yaşamış olduğunu bir dereceye kadar anlayabilir. Bu ölü çehreleri şüphesiz İstanbul gazetelerinden bin kere belîğ bir ifadeyi haiz idi. Bunlara bizim tesellilerimiz belki ruhanî bir tesir icra ederdi"⁴⁸.

Yine aynı tarihli dergide, "**Türklük Şuûnu- Türkistan-ı Çini'de Edirne İstirdadı Bayramı**" başlıklı yazıda; Enver Bey kumandasındaki Türk askerinin Edirne'ye girdiği haberi Petersburg telgraf ajansı tarafından 11 Temmuz'da Türkistan-ı Çini'deki Gulca şehrine ulaştığında; halkın dükkânları kapatarak işini, ticaretini bırakarak büyük bir sevinç ve coşkuyla ellerine Çin Cumhuriyeti sancaklarını alarak; davullar zurnalar çalarak Gülşen Bağ denilen şehrin büyük bahçesinde toplandıkları anlatılmaktadır.

Gulca şehrinin en zenginlerinden Bahaeddin Musa Bay Efendi tarafından Rus ve Çin tebaası Türklere büyük bir ziyafet verilmiş; orada toplananların huzurunda Edirne'den kurtarıldığını haber veren ajans telgrafı okunmuş; halk hep birden "Allahu ekber" diye tekbir getirip, ulema tarafından Kur'an hatmedilerek Edirne ve tüm Balkan savaşlarında şehid düşenlerin ruhuna bağışlanmış; güzel sesli bir genç, şimal Türklerinin sevgili şairi merhum Abdullah Tukayef'in Enver Bey hakkındaki şiirini okumuş; bundan etkilenen halk Tukayef'in de ruhuna fatiha okumuş; Gulca Türkleri, akşam karanlığına kadar Edirne'nin kurtuluşu bayramını kutlamışlardır⁴⁹.

⁴⁸ 16 Ekim 1913, Sayı:50, s.42-43 (10-11).

⁴⁹ 16 Ekim 1913, Sayı:50, s.46 (14).

SONUÇ

Türk Yurdu Dergisi'nde Balkanlar ve Balkan Savaşları ile ilgili yazıları şu başlıklar altında toplayabiliriz:

- 1- Öncelikle bölgede bulunan muhabir ve devlet görevlilerinin Balkanları neden kaybettiğimize dair siyasi, kültürel, din, eğitim gibi konulara dair gözlem ve düşüncelere yer verilmektedir.
- 2- Balkanlardaki Türk ve Müslümanlara yönelik katliam ve mezalimler hakkında bilgi verilmektedir.
- 3- Yapılan bu mezalim ve katliamlar karşısında Avrupalıların seyirci ve sessiz kaldıkları ifade edilmektedir.
- 4- Balkanlarda katliam ve mezalime maruz kalan Türk ve Müslümanların Osmanlı İmparatorluğu sınırlarına göçleri, yaşadıkları zorlukları ve maddi-manevi kayıpları anlatılmaktadır.
- 5- Balkanların Osmanlı'ya karşı birleşmeleri karşısında Osmanlı'nın Balkan Savaşları'na girmesi yazı ve konferanslarla desteklenmektedir.
- 6- Balkanların tarihi meselâ; Bulgarların Türk-Tatar kavminden geldiklerine dair bilimsel araştırma yazılarına yer verilmektedir.
- 7- Basının, halkı aydınlatmak ve bilinçlendirmek konusundaki görev ve sorumlulukları üzerinde durulmaktadır.
- 8- Şiirlerde Balkan Savaşları temalarıyla, halkta milli bilinci ve coşkuyu artıracak duygulara yer verilmektedir.
- 9- Balkanlarda siyasi ve askeri gelişmelerden duyulan endişelerden dolayı Padişah ve şehzâdeler dahi ordunun başına çağrılmaktadır.
- 10- Bugün içinde bulunan durumların da bir sebebi olarak her anlamda yaşanan cehalet olduğu; bunun düzeltilmesinin ise hükümetin işi olduğu vurgulanmaktadır.
- 11- Balkan Savaşları dolayısıyla halkın maddi ve manevi yardımları, özellikle Türk kadınlarının katkılarına yer verilmekte; halkın maddî ve manevî destek beklentileri dile getirilmektedir.
- 12- Rusya'daki Türklerin, Balkan Savaşlarına maddi ve manevi destekleri, savaşın sınırlarımız dışındaki etkileri, Türkler aleyhine Rus basınında çıkan

haber ve yazılara gösterilen tepkiler ve Edirne'nin kurtarılmasının sevincine dair bilgilere yer verilmektedir.

Sonuç olarak yapılan bu çalışma ile ünümüzden tam 100 yıl önce çıkan Türk fikir, edebî, kültür, siyasî, tarihi ve sosyal hayatında büyük bir önemi ve etkisi olan Türk Yurdu dergisinden günümüze bilgi, fikir ve duygu akışı sağlanılmaya çalışılmıştır. Böylece 100 yıllık bir süre içinde günümüze kadar zaman zaman yaşanan Balkanlar'daki sorunların sebepleri de anlaşılmakta, çözümler konusunda da işaretler verilmektedir.